

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад «Переяслав-Хмельницький
державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»
Інститут політичних та етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України
Стамбульський фонд науки та культури (Стамбул, Туреччина)
Вища Лінгвістична Школа в Ченстохові (Ченстохов, Польща)
Вища школа Humanitas (Сосновець, Польща)
ДВНЗ «Київський Механіко-Технологічний коледж»

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

«ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ І ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТ.»

28 травня 2021 року

м. Переяслав (Україна)

**Ministry of Education and Science of Ukraine
State higher educational institution «Pereiaslav-Khmelnyskyi Hryhorii Skovoroda
State Pedagogical University»
I. F. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of
Sciences of Ukraine
Istanbul Foundation for Science and Culture (Istanbul, Turkey)
Humanitas University in Sosnowiec (Sosnowiec, Poland)
University College of Social Sciences in Czestochowa (Czestochowa, Poland)
State higher educational institution «Kyiv Mechanical-technical College»**

**МАТЕРІАЛИ / MATERIALS
Міжнародної науково-практичної конференції
of the International Scientific Conference**

**«ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ У
КОНТЕКСТІ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ І ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ
ВИКЛИКІВ XXI СТ.»**

**«TRANSFORMATION PROCESSES IN UKRAINE IN
THE CONTEXT OF CIVILIZATION
AND GLOBALIZATION CHALLENGES OF THE XXI
CENTURY»**

28 травня 2021 року / May 28, 2021

м. Переяслав(Україна) / Pereiaslav (Ukraine)

УДК:

Трансформаційні процеси в Україні у контексті цивілізаційних і глобалізаційних викликів XXI ст.: матер. міжнар. наук.-практ. конф. Переяслав (Україна) : Домбровська Я.М. 2021. 132 с.

Transformation processes in Ukraine in the context of civilization and globalization challenges of the XXI century: mater. of internat. scientific-practical conf. Pereyaslav (Ukraine): Dombrovska Y.M. 2021. 132 p.

Рекомендовано Вченою радою ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», протокол № 9 від 22 червня 2021 р.

Recommended by the Academic Council of SHEI «Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University», protocol № 9 from June 22, 2021

Рецензенти: доктор історичних наук, професор, Молоткіна В. К., доктор педагогічних наук, професор, доцент Онищенко Н. П., кандидат психологічних наук, професор Хомич Г. О.

Редакційна колегія: академік НАПН України, доктор історичних наук, професор, Коцур В.П., доктор політичних наук, професор, Дем'яненко Б.Л., кандидат історичних наук, доцент Дудар В. Л., доктор політичних наук, доцент, Вакулич В. М., кандидат політичних наук, доктор історичних наук, доцент Коцур В. В., кандидат політичних наук, доцент, Дем'яненко В. М., кандидат політичних наук, старший викладач, Прядко Т. П., ст. лаборант, Новородовська Н. О., ст. лаборант, Остапчук О. О.

Reviewers: doctor in of Historical Sciences, Professor, Molotkina V. K., doctor of pedagogic sciences, professor, associate professor, Onyshchenko N. P., PhD. in psychological sciences, professor Khomych G. O.

Editorial board: Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine (NAES of Ukraine), Doctor in Historical Sciences, Professor Kotsur V. P., Doctor in Political Sciences, Professor Demyanenko B. L., PhD in Historical Sciences, Assoc. Prof. Dudar V. L., Doctor in Political Sciences, Professor Vakulych V. M., Doctor of Historical Sciences, PhD. in Political Sciences, Assoc. Prof. Kotsur V. V., PhD in Political Sciences, Assoc. Prof. Demyanenko V. M., PhD in Historical Political Sciences, Senior Lecturer Pryadko T. P., senior laboratory assistant Novorodovska N. O., senior laboratory assistant Ostapchuk O. O.

Збірник матеріалів сформовано за результатами міжнародної науково-практичної онлайн конференції «Трансформаційні процеси в Україні у контексті цивілізаційних і глобалізаційних викликів XXI ст.», що відбулася 28 травня 2021 року у ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Збірник уміщує тематичні статті, присвячені концептуальним підходам щодо аналізу цивілізаційних трансформацій в умовах глобалізації

Для викладачів, аспірантів, студентів.

Усі матеріали подаються в авторській редакції

The collection of materials was formed based on the results of international scientific-practical online conference «Transformation processes in Ukraine in the context of civilization and globalization challenges of the XXI century», which took place on May 28, 2021 at Pereiaslav- Khmelnytsky State Pedagogical University named after Hryhorii Skovoroda. The collection contains thematic articles on conceptual approach to the analysis of civilizational transformations in the context of globalization.

For teachers, graduate students, students.

All materials are submitted in the author's edition

© Автори статей, 2021 / Authors of articles, 2021

© ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія

Сковороди», 2021 /

SHEI «Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University», 2021

ЗМІСТ

Альван Амро СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	11
Альтгайм Любов РОЛЬ ЕКСКУРСІЙНИХ ПОСЛУГ У РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО- ПОЛІТИЧНИХ І СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ.....	13
Бевз Тетяна РЕФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ.....	18
Войтенко Юрій ТОРГОВЕЛЬНА ТРАНСФОРМАЦІЯ СВІТОВОГО РИНКУ.....	22
Гроссу Наталія ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ВОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН XXI СТ.	26
Губенко Валентина ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ В УКРАЇНІ.....	30
Казанчук Ірина, Масленникова Світлана ЩОДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВІДОМЧОЇ ОСВІТИ ЯК ПРІОРИТЕТНОГО НАПРЯМКУ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	33
Калакура Олег ПОСТІМПЕРСЬКІ ЧИННИКИ РОСІЙСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ ЧАСТИНИ УКРАЇНСЬКОГО ДОНБАСУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РЕІНТЕГРАЦІЇ В УКРАЇНУ	38
Королев Петр ИДЕЯ ТРАНСФОРМАЦИИ И ЕЕ МОДЕЛЬНОЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЕ	43
Коцур Віталій НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ЗОВНІШНЬО- ПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ	47
Гріненко Андрій ІНСТИТУЦІЙНІ ІНДИКАТОРИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.....	50

Альтгайм Любов, кандидат географічних наук,
доцент кафедри географії України і туризму
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

РОЛЬ ЕКСКУРСІЙНИХ ПОСЛУГ У РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-ПОЛІТИЧНИХ І СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ.

Althaim Liubov, PhD (Geogr.), Associate Professor
of the Department of Geography of Ukraine and
tourism of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National
Pedagogical University

THE ROLE OF EXCURSION SERVICES IN THE DEVELOPMENT OF CULTURAL, POLITICAL AND SOCIO-CULTURAL PROCESSES IN UKRAINE.

Не тільки мандрівники, які були за всіх часів не є доказом того, що існував туризм, але і туризм не завжди, від початку свого виникнення, супроводжувався екскурсійними послугами. Тобто можна вказати на таку парадоксальну річ — мандрівники існують давно, туризм виник недавно, а екскурсійні послуги ще пізніше. Хоч зараз ми, практично, не уявляємо собі подорож без екскурсії. Якщо масовий туризм і екскурсії у їх сучасному вигляді з'явилися у Європейських країнах на початку XVIII століття, то в Україні це відбувалося значно пізніше, приблизно із другої половини XIX століття [3]. Це можна пояснити складністю і небезпечністю мандрів, до цього часу мало хто наважувався, ризикуючи життям і здоров'ям, вирушати у далеку подорож, коли на те не було достатньо вагомих причин. Тому мандри були пов'язані переважно із релігійною метою або із торговельною, військовою чи іншою службовою діяльностями.

Екскурсійна діяльність сьогодні як соціальний феномен є широким, масштабним суспільним явищем, яке з'явилося у суспільстві у той час, коли сформувався так званий середній клас, який мав можливість не тільки відпочивати під час подорожей, але виявляв бажання щось ще побачити, дізнатися цікаву інформацію про місце свого перебування, відвідати культові місця і споруди. Важливою умовою попиту на екскурсійні послуги як сучасного суспільного явища є також наявність у населення вільного часу, вільних коштів, а також наявність у представників різних соціальних груп сформованих поглядів на мандри і пізнання світу, а також на інші форми поведінки, що реалізуються під час туристичної діяльності. Все це з'являється лише на відповідному рівні розвитку суспільства, стану його економіки, промисловості, продуктивності праці [1].

Екскурсійна діяльність в Україні почала розвиватись у другій половині XIX ст. і мала тісний зв'язок із розвитком краєзнавства, активізація якого спостерігається у період піднесення національно-культурного руху

українського народу. Тому, на відміну від західноєвропейської екскурсійної діяльності, на українських землях екскурсії мали переважно народознавче спрямування. Біля витоків екскурсійної справи стояли визначні особистості: організатори «Руської трійці», семінаристи Львівської духовної семінарії Я. Головацький, М. Шашкевич, І. Вагилевич, відомий письменник І. Франко, В. Петер та багато інших [3]. І також, як і у європейських країнах, основним споживачем екскурсійних послуг був, і залишається зараз, самодостатній середній клас, оскільки бідніші верстви населення не мають можливості для такого виду дозвілля, а багатих не так багато, щоб утворити основу для світової туристичної індустрії. Із розвитком суспільств, проходить зростання кількості середнього класу, відповідно зростає попит на екскурсійні послуги, а туризм перетворюється у самостійний соціальний інститут з усіма складовими елементами. Виходячи із цього, постала нагальна потреба у широкому і глибокому науковому вивченні найбільш відвідуваних туристами об'єктів і місць, для ефективнішого надання екскурсійних послуг і формування якісного туристичного продукту.

Важливим під час формування організації екскурсійних послуг є передусім врахування специфіки потреб, які задовольняє ця діяльність. Логічним постає питання у з'ясуванні спонукальної причини, яка лежить в основі екскурсійного і туристичного інтересу. Інакше кажучи, слід визначити, які підсвідомі бажання та свідомі цілі хочуть задовольнити екскурсанти і туристи. Здавалося б, що тут немає нічого складного, але це тільки так на перший погляд.

Потрібно розуміти, що кожна дія потенційного екскурсанта і туриста спрямована на досягнення якоїсь мети, тобто задоволення потреби. Для класифікації потреб найчастіше застосовують принцип розподілу їх на «первинні» і «вторинні» або «матеріальні» і «духовні» тощо. Але обмежуватись таким розподілом під час формування і організації екскурсійних послуг є не достатнім. Оскільки це вид діяльності, що задовольняє як матеріальні, так і духовні потреби.

Екскурсійна діяльність — це такий специфічний вид діяльності, який спрямований на задоволення комплексу потреб: переміщення, пізнання, самопізнання. Він слугує розвитку і становленню людини як у біологічному, так і соціальному й духовному сенсі. Зрозуміло, ці потреби впродовж свого життя людина реалізує не лише через екскурсійну діяльність. Тому передусім відзначимо деякі особливості екскурсійних послуг, що визначають специфіку задоволення зазначеного комплексу потреб через цей вид діяльності.

Головна характеристика екскурсійної діяльності насамперед пов'язана із переміщенням у фізичному просторі. Але що спонукає людину до такого переміщення? Заради задоволення яких потреб треба залишати власну домівку? Щоб кудись піти чи поїхати, треба передусім відчувати відсутність чогось, потребу шукати той життєвий простір, де можна задовольнити свої потреби. Особливість екскурсійних послуг, із цієї точки зору, полягає втім, що завжди це переміщення чи перебування є обмеженим у часі. Екскурсії не пов'язані із задоволенням потреби назавжди змінити життєве середовище людини.

Також важливою особливістю екскурсійних послуг є те, що під час

реалізації поставленої мети часто буває так, що ми також досягаємо й зовсім інших цілей. Це обумовлено існуванням опосередкованих цілей і бажання відпочити, які більшою мірою є продуктом механізму стереотипної поведінки. Однак екскурсії передбачають відповідне фізичне навантаження і часто буває так, що після такого відпочинку треба буде ще відновлювати свої сили перед початком виробничої діяльності.

Також потрібно враховувати, що для багатьох екскурсантів із самого початку досягнення основної мети може бути лише частковим бажанням, або зовсім не обумовлювати екскурсійну діяльність. Тобто поведінка є не наслідком досягнення мети, а виконанням певних ритуальних дій. Ритуальними ми називаємо дії, в яких мета стоїть на другому місці, дія стає важливіша за результат. У багатьох випадках їм зручніше діяти «як прийнято», ніж щоразу вирішувати завдання і обирати найбільш доцільний вчинок. В основі ритуальної поведінки можуть бути стандарти соціальної групи, до якої належить екскурсант, чи вплив залишків минулих культур, які певними проявами вписуються у сучасну культуру суспільства [2].

Така без-цільова ритуальна діяльність часто здійснюється, коли зникає потреба досягнення певного результату. Тоді екскурсант відчуває свободу від буденних потреб. Відкидаючи буденні цілі, людина відчуває себе вільною від них, і обирати екскурсійну послугу за настроєм, або емоційним станом. У той же час така відсутність мети у екскурсанта надає велику ймовірність припинити ним цю діяльність у будь-який момент без ризику для себе і навіть відмовитись від послуги взагалі. Такі ймовірності потрібно постійно враховувати під час формування, організації і реалізації екскурсійних послуг різним соціальним групам, щоб уникнути економічних ризиків. Ритуальна основа екскурсійної діяльності змушує екскурсанта вирушати на маршрут, в основі якої лежать стародавні інстинкти, міфологічні уявлення, вплетені у сучасну культуру. Через ритуал здійснюється розвиток духовності людини. Разом із тим ритуал є засобом самоствердження, соціалізації людини.

Оскільки екскурсійна діяльність обов'язково передбачає переміщення у просторі, обмежене часом, вона завжди має початок, пов'язаний із виходом за певні просторові межі, і кінець - повернення. Вона передбачає реалізацію комплексу цілей, що служать задоволенню потреб у переміщенні, пізнанні, самопізнанні та інших супутніх потреб. Із розвитком людини з'являється бажання більшого пізнання світу навколо себе, розширення меж довколишнього середовища. А тому актуалізується потреба у екскурсійній діяльності і подорожі. Головним мотивом, що спонукає до неї, є вихід за певні будь-які межі, розширення горизонтів свого світу. Пізнання світу за межами місця проживання, переміщення із реального середовища у тимчасово бажане — ось що спонукає до екскурсійної діяльності і подорожі. Під час екскурсійних послуг відбувається також усвідомлення не тільки себе, а свого середовища, своєї культури. Також це можливість присутності на чужих святах, карнавалах, споглядання за чужими релігійними церемоніями, за чужим життям. Але екскурсант залишається самим собою, стороннім спостерігачем. Він може придбати, додати щось нове, при цьому нічим не жертвуючи. Такий вид послуг переважно спрямований на отримання якоїсь частки знань нового середовища,

про яке нагадуватимуть сувеніри, дорожні щоденники тощо. Але поряд із цим у екскурсійній діяльності задовольняються і потреби у русі, а також здійснюється духовне збагачення людини.

Обмін культурними і, зокрема, мистецькими досягненнями, який несуть із собою екскурсійні послуги, надзвичайно розширює сферу людського спілкування. Завдяки їм у комунікативний процес вводяться елементи свободи, незалежності від реальних обставин життя та від повсякденних потреб і у той же час вони мають часову та просторову обмеженість, що викликає бажання екскурсанта знову повертатися у ці місця. Культурне розмаїття, значні відмінності між культурами різних народів, історичних епох, цивілізацій - необхідна передумова та вихідна основа процесів кроскультурних комунікацій, що мають місце у екскурсійних послугах. Процеси кроскультурних комунікацій обумовили, широкий вплив різноманітних теорій на їх адекватність різним культурним просторам, і найбільше через порівняння європейських і неєвропейських народів.

Список використаних джерел

1. Альтгайм Л.Б. Соціологія туризму. Курс лекцій для студентів географічного факультету, які навчаються на спеціальності «Туризмознавство». - Тернопіль, 2013. - 128 с.
2. Пазенок В.С., Федорченко В.К., Філософія туризму: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2004. – 268 с.
3. Федорченко В.К., Костюкова О.М., Дьорова Т.А., Олексійко М.М. Історія екскурсійної діяльності в Україні: Навч. посібник. – К., Кондор. – 2004. – 166 с.